

ביאורים

מה היתרון של נביא על כל חכם אחר? כשחכם אומר לנו לעשות משהו שאינו בתחום תורני או הלכתי- אין אנו חייבים לעשות. זו המלצה טובה אך אין היא מחייבת. לעומת זאת כאשר נביא אמת אומר לנו לעשות משהו אנו חייבים לעשות כדבריו. דבריו של הנביא מחייבים אותנו בכל תחום. הרמב"ם אינו מסתפק בשתי הדוגמאות של אליהו ואלישע אלא מביא משל לדבריו. במשל זה הוא מחדד את כוח סמכותו של הנביא. במשל הנביא מצווה את העם ללכת ולהלחם נגד עם אחר בשבת. הנביא אומר לעם לבצע פעולה מלחמתית מדינית. החידוש במקרה זה הוא שלמרות שזו אינה מלחמת מצווה, שהרי בשבילה לא צריך נביא, אנו מחייבים לעשותה. כמו כן, אנו מחייבים לעשות מלחמה זו גם אם היא מתנגשת עם שמירת השבת. אם כן, יש כאן גם ציווי של הנביא לעשות מעשה צבאי שאינו מוכרח וגם חילול שבת המוני על ידי כל העם.

ממילא מובנת טעותו של אותו זקן שאינו חפץ לעשות את דברי הנביא. הוא היה רגיל למסגרת מאוד ברורה של עבודת ה', שבה אין קשר בין קדושת השבת למלחמה והבערת אש. אך מרוב התרגלות הוא השתעבד למסגרת ולא למהות. המהות של עבודת ה' היא השמעות מוחלטת לדברי ה'. ולכן דבריו של הזקן, אשר מבטאים זלזול בדברי הנביא, בעצם מהווים זלזול בקב"ה אשר ציוה לשמוע לנביא!

ישנה אפשרות לטעות גם מהקצה השני. אדם יכול לחשוב שאם חייבים לשמוע לדברי הנביא יש לו גם כוח לעקור את דברי התורה. דבר זה יכול לגרום לו לחשוב שהנביא ביטל את מצוות השבת ולכן מותר לעשות גם מלאכות שהנביא לא ציווה. אך אין הדבר כך. כל כוחו של הנביא נובע מצו ה' בתורה. ולכן הותר לנביא לומר לעם לחלל שבת, אך אין זה ביטול קיומה של השבת אלא רק היתר מלאכות מסוימות שנצרכות למלחמה.

הרחבות

• זריזות בקיום המצוות

לקום מיד ואל נתעכב... ונעשה כל מה שצוה בזריזות... הרמב"ם מאריך בתיאור הזריזות הנדרשת מאיתנו בעת קבלת ציווי מהנביא. נראה שאריכות זו נצרכת עקב ההירעתות הראשונית שיכולה להיות אצל כל אדם באופן טבעי (וכפי שהרמב"ם מתאר לנו בהמשך דבריו בעמוד הבא) מלעבור על דברי תורה, ולכן הרמב"ם מדגיש את החיוב להקשיב לנביא. אך נראה שניתן ללמוד מכאן גם על הזריזות בה אנו מצווים בקיום כל מצווה. וכך כותב המסילת ישרים "ימהר (האדם) יחיש מעשהו לאחוז בה (במצווה) ולעשות אותה ולא יניח זמן לזמן... וכיוון שאחז במצווה ימהר להשלים אותה, ולא יקל מעליו..." [פרק ז].

• הזדהות עם ציווי ה'

ואם יחשב בנפשו איש שהוא צדיק וירא שמים. הרמב"ם מתאר כאן אדם ירא-שמיים הרוצה להימנע מלקיים את ציווי הנביא כיוון שהדבר כרוך בלעבור על מצוות ואיסורים. ואומר הרמב"ם שאותו אדם עובר על דברי הקב"ה ואלה המקיימים את ציווי הנביא הם ההולכים בדרך התורה. הסיבה לכך היא שהקב"ה שציווה בתורתו על השבת וכדו' הוא שציווה להקשיב לנביא גם כאשר ההקשבה לדבריו כרוכה בלעבור על איסורים. הרגש והרצון לא לעבור על איסורים הם טובים ונכונים אך לא כאשר הם עומדים בניגוד לדברי הקב"ה. צריך לשים את הרגש והרצון הנ"ל בצד כאשר התורה מצווה אותנו לעשות אחרת. בכלל, הרצון להזדהות עם דבר ה' הוא חשוב ונצרך ואפילו נדרש אך הוא לא יכול להוות תנאי לקיום הציווי האלוהי.

שאלות לדין

"וּנְקָה עֲלֶיהָ גְמוּל טוֹב מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בְּשִׁבִּיל שֶׁעָשִׂינוּ מִצְוַת הַנְּבִיא". מדוע אמירה זו אינה סותרת את מה שאמר חז"ל, שאין לקיים מצוות על מנת לקבל פרס?

מדוע אין לשמוע לנביא שאומר לעבוד עבודה זרה לזמן מוגבל, ואילו כשאומר לעבור עבירה אחרת, חובה לשמוע לו?

ואני אביא לך משל יתבאר בו זה העקר בכל המצוות: אלו איש נביא שנתבררה אצלנו נבואתו, כמו שאמרנו, יאמר לנו ביום שבת: שנקום כלנו נשים ואנשים, ונבעיר אש ונתקן בה כלי מלחמה, ונחגר איש את כלי מלחמתו, ונלחם עם אנשי מקום פלוני ביום זה שהוא יום שבת, ונשלל שללם ונכבש נשיהם - הנה חובה עלינו, אנו חנו המצוים בתורת משה, לקום מיד ואל נתעכב, פאשר צונו, ונעשה כל מה שצוה בזריזות ובחבה יתרה בלא ספק ובלא עכוב. ונאמין בכל מה שנעשה ביום ההוא - ואף על פי שהוא יום שבת - מהדלקת האש, ועשיית המלאכות, וההריגה, והמלחמה, - שהיא מצוה, ונקנה עליה גמול טוב מהקדוש-ברוך-הוא, בשביל שעשינו מצוות הנביא, שהיא 'מצוות עשה' לעשות דברו, כמו שנאמר על ידי משה: "נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ד' אלהיך אליו תשמעון" (דברים יח טו). ובאה הקבלה: "ככל, אם יאמר לך נביא: עבור על דברי תורה - שמע לו, חוץ מעבודה זרה", כגון: אם יאמר לנו: עבדו היום הנה בלבד זה הצלם, או הקטירו לזה הכוכב בשעה זאת לבדה - יהרג, ואין לשמוע ממנו.

העובר על דברי נביא חייב מיתה

ואם יחשב בנפשו איש שהוא צדיק וירא שמים, ויהיה זקן בא בימים ויאמר: הנה אני זקנתי באתי בימים, ולי שנים כך וכך ולא עברתי בהם על מצוה מקל המצוות לעולם - ואיך אקום ביום זה, שהוא יום שבת, ואעבר על אסור סקילה ואלף להלחם? ואני אין בי יכלת לעשות טובה או רעה, וימצאו אחרים במקומי ובני אדם רבים לעשות הדבר הזה - האיש ההוא מורד ועובר על דברי השם והוא חייב מיתה בידי שמים, מפני שעובר על אשר צוה הנביא. ומי שצוה השבת - הוא צוה לשמוע אל דברי הנביא ומה שיגזר. וכל העובר על דברו - חייב, כמו שזכרנו. והוא מה שאמר הכתוב: "והיה האיש אשר לא-ישמע אל-דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו" (שם יט). ובכל זה, כל מי שיקשר קשר קיים ביום שבת זה בעשותו המלאכות האלה, מה שלא יצטרף להיות לו עזר בעשיית המצוה אשר צוה הנביא - חייב סקילה.

נביא שמצווה לשנות התורה

וזה הנביא אשר צונו מה שצוה ביום שבת זה ועשינו דברו, אם יאמר לנו שתחום שבת אלפים אמה פחות אמה, או אלפים אמה ואמה, ויסמך הדבר ההוא שעל דרך נבואה נאמר לו, לא על דרך עיון וסקר - נדע שהוא נביא שקר ויהרג בחנק. ועל זה הענין יש לך שתהיה סובר כל מה שיצוה אותך בו הנביא, וכל מה שתמצא במקרא מענין הנביא שהוא סותר דבר מן המצוות.

ונכבש - נקח בשבי. ונקנה עליה גמול טוב - נצפה לקבל שכר. אין בי יכלת - אין תועלת בהשתתפותי במלחמה. קשר קיים - קשר של קיימא, שאסור לקושרו בשבת, וחייבים עליו סקילה. יש לך שתהיה סובר - מדוממה זו יש ללמוד למקרים אחרים.